

ТРАНСЛЯЦІЯ МАЙСТЕРНОСТІ ЗА ФОРМОЮ «ШКОЛА МАЙСТРА» У ХАРКІВСЬКІЙ АРХІТЕКТУРНІЙ ШКОЛІ ПОЧАТКУ XX СТ. ЯК ПРИКЛАД ДЛЯ СУЧАСНОЇ АРХІТЕКТУРНОЇ ОСВІТИ

За працями Я. В. Кликової [2], Н. М. Кондель-Пермінової [3], О. Ю. Лейбфрейда [4], Н. П. Хороян [5] досліджено генезу Харківської архітектурної школи у двох періодах її розвитку: становлення (друга половина XIX ст. – 1917 р.) і розквіту (1919–1934 рр.). Виявлено, що такі моделі її діяльності, як «школа майстра», «школа-кузня кадрів», «регіональна архітектурна школа» і «творча лабораторія архітектури», визначені Н. П. Хороян, відображають трансляцію майстерності й серед прихильників розвитку української самобутності в архітектурі.

В кінці XIX – на початку XX ст. архітектурно-містобудівна діяльність набувала все більш колективного характеру, зростало розділення праці. Вже у останній третині XIX ст. набули поширення архітектурні бюро, у яких під керівництвом дипломованих архітекторів та інженерів працювали цілі штати їх помічники та учні. За дослідженням І. О. Казуся: «Ці творчі майстерні були справжніми школами, в яких під керівництвом досвідчених зодчих молоді архітектори завершували професійне навчання. Іноді учні опинялися в дуже жорстких умовах, оскільки єдино можливою формою професіоналізації, було учнівство в архітектурних майстернях, а архітектори-підприємці, безжально експлуатували своїх учнів.» [1, с. 19-20].

Відомі й протилежні випадки, коли учні, не маючи базової архітектурної освіти, під керівництвом своїх начальників-вчителів, повністю оволодівали навичками архітектора і отримували можливість самостійної фахової діяльності.

Так, у моделі «школа майстра» вихованцем архітектурних майстерень С. І. Загоскіна (1889–1892), А.К. Шпігеля (1892–1893) та О. М. Бекетова (1893–1903) став В.Г. Кричевський. Узявши 1889 р. В. Г. Кричевського на роботу технічним помічником, С. І. Загоскін надав йому архітектурну освіту за програмою Санкт-Петербурзької Академії мистецтв із такими предметами: теорія та історія архітектури, технологія будівництва, креслення, рисунок і малювання. Також доповнив загальну освіту та ввів у коло культурних діячів, зокрема українофільського спрямування (Л.М. Жемчужников), які підштовхнули його на пошуки вираження української самобутності в архітектурі. Робота у майстернях А.К. Шпігеля та О.М. Бекетова ще більше розвинула професіоналізм і загальну ерудицію В.Г. Кричевського.

Запорукою перемоги в конкурсі на проект будівлі Полтавського земства (1902), окрім глибокого знання українського традиційного мистецтва й опанування його декоративних властивостей, стали навички, набуті в архітектурних майстернях харківських архітекторів, зокрема:

- ґрунтовне практичне знайомство з проектуванням будівель у різних архітектурних стилях та напрямках, компетентність в інженерно-технічних питаннях будівництва,

- глибоке знання теоретичних основ архітектури, загальна ерудиція,

- високий рівень графічної подачі проекту.

На підставі викладеного вище можна вважати В. Г. Кричевського – провідного фундатора застосування рис української самобутності на початку ХХ ст., – вихованцем Харківської архітектурної школи періоду її становлення (кінець ХІХ ст. – 1917 р.).

У майстерні інженера-архітектора Є. Н. Сердюка здобув фахову освіту П.З. Крупко (1909–1911), а в майстерні цивільного інженера С.П. Тимошенка – В.К. Троценко (1909–1913). Не маючи можливості навчатися в профільних закладах вищої освіти, ці молоді митці здобули архітектурні навички безпосередньо на практиці у творчих майстернях старших колег, які передали їм також ідеї втілення в архітектуру рис української самобутності (Є.Н. Сердюк – П.З. Крупку, С.П. Тимошенко – В.К. Троценку).

Однією з сучасних проблем архітектурної освіти України є розрив між отриманими теоретичними знаннями та нагальною архітектурно-будівельною практикою. Подоланням такого розриву можливе за умови підготовки студента-архітектора за моделлю діяльності «школа майстра», де архітектурні знання та компетенції передаються за принципом майстер-учень в умовах діяльності архітектурної групи підприємства.

Список літератури

1. Казусь І. А. Советская архитектура 1920-х годов: организация проектирования / И. А. Казусь. – М.: Прогресс–Традиция, 2009. – 464 с., ил.

2. Клыкова Я. В. Влияние творческих тенденций Харьковской архитектурной школы на развитие современной городской среды / Я. В. Клыкова // Научно-технический сборник Харьковской национальной академии городского хозяйства. – 2009. – № 90. – С. 53–58.

3. Кондель-Перминова Н. Н. Роль учебных заведений в развитии архитектуры и градостроительства на Украине (конец ХІХ – первая треть ХХ века) : автореф. дис. ... канд. архитектуры : 18.00.01 / Н. Н. Кондель-Перминова. – Москва, 1989. – 24 с.

4. Лейбфрейд А. Ю. Харьков от крепости до столицы : Заметки о старом городе / А. Ю. Лейбфрейд, Ю. Ю. Полякова. – Харьков : Фолио, 2004. – 335 с.

5. Хороян Н. П. Харківська архітектурна школа в період формування й становлення: кінець ХІХ – перша третина ХХ ст. : дис. ... канд. архітектури : 18.00.01 / Н. П. Хороян. – Харків, 2015. – 220 с.